

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

การดำเนินคดีของผู้เสียหายในคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการจึงถือว่ามีค่ามาก เพราะการทุจริตต่อหน้าที่ราชการของเจ้าหน้าที่รัฐ ไม่ว่าจะเป็นนักการเมืองหรือพนักงานข้าราชการประจำล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อสังคมหรือชุมชนต่าง ๆ ซึ่งเมื่อความเสียหายเกิดขึ้นแล้ว มักจะส่งผลกระทบต่อประชาชนเป็นกลุ่ม ๆ กลุ่มใหญ่บ้าง เล็กบ้าง ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ สังคมที่ได้รับผลกระทบจากการทุจริตต่อหน้าที่ราชการในปัจจุบันจะยังไม่ได้รับการเยียวยาใด ๆ ไม่สามารถที่จะเรียกร้องความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ ทั้งนี้การแก้ไขปัญหาการทุจริตต่อหน้าที่ราชการอาจทำได้หลายทาง เช่น

1. ต้องปฏิรูปการศึกษาหรือกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนทั้งประเทศให้ฉลาดทั้งทางปัญญาอารมณ์และจิตสำนึก รู้จักการคิดในเชิงวิเคราะห์ห้อย่างเป็นตัวของตัวเอง เข้าใจปัญหาและแนวทางแก้ไขในเชิงปฏิรูประดับ โครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองสังคมอย่างเป็นระบบองค์รวม แทนที่วิธีจัดการศึกษา/เรียนรู้แบบท่องจำคิดแบบแยกส่วนและแก้ปัญหาที่ตัวบุคคลอย่างที่ทำกันอยู่ ซึ่งไม่อาจจะแก้ไขรากที่เหง้าหรือของปัญหาได้อย่างแท้จริง

2. ส่งเสริมการให้การศึกษาเรื่องสิทธิหน้าที่ของพลเมือง ทำให้ประชาชนรู้ข้อมูลข่าวสารว่า ประชาชนเป็นเจ้าของทรัพยากร เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ แหล่งแร่ น้ำมัน แก๊สธรรมชาติของประเทศ รวมทั้งคลื่นความถี่วิทยุโทรทัศน์ และประชาชนเป็นผู้เสียภาษีที่นำไปใช้ในงบประมาณ โครงการต่าง ๆ ของรัฐ

3. แก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อปฏิรูปทางการเมือง ให้เป็นประชาธิปไตยแบบประชาชนมีส่วนร่วมได้มากกว่าแค่การใช้สิทธิเลือกตั้ง เช่น ประชาชนตั้งพรรคการเมืองและองค์กรภาคประชาชนโดยได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาล และประชาชนมีสิทธิในการใช้สื่อมวลชนซึ่งเป็นสาธารณสมบัติ ประชาชนมีสิทธิและอำนาจในการจัดตั้งองค์กรอิสระที่เป็นกลาง มีขีดความสามารถที่จะตรวจสอบนักการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐโดยรักษาประโยชน์ของประชาชนได้อย่างแท้จริง

4. ปฏิรูปองค์กรด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตต่อหน้าที่ราชการประพฤตินิยม เช่น สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติให้เป็นองค์กรอิสระที่

คัดเลือกคนดีคนเก่งมาทำงาน โดยได้เงินเดือนสูง มีงบประมาณสนับสนุนเครื่องมือ เครื่องมือพร้อม และแก้ไขกฎหมายให้อำนาจสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเพิ่มขึ้น

5. จัดตั้งองค์กรอิสระเพื่อช่วยตรวจสอบฝ่ายบริหารเพิ่มขึ้น เช่น องค์กรอิสระข้อมูลข่าวสาร องค์กรอิสระคุ้มครองผู้บริโภค องค์กรอิสระเพื่ออนุรักษ์สภาพแวดล้อมแห่งชาติ องค์กรอิสระเพื่อความโปร่งใส ฯลฯ และปฏิรูปกระบวนการได้มาซึ่งคณะกรรมการองค์กร ควรให้ได้คนที่ เป็นกลาง เป็นอิสระจากพรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ทับซ้อนจริง ๆ และควรเปิดกว้างรับ ผู้สมัครจากภาคธุรกิจเอกชน, ผู้นำชุมชน, องค์กรประชาชน, นักวิชาการและนักวิชาชีพ, สื่อมวลชน ฯลฯ ด้วย แทนที่จะเน้นรับแต่อดีตรัฐมนตรีระดับสูง

6. สนับสนุนให้มีการรวมตัวของภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาชน เป็นองค์กร ผู้บริโภคด้านต่าง ๆ และองค์กรเพื่อความโปร่งใส ติดตามตรวจสอบการทำงานของทั้งภาครัฐและ เอกชนอย่างเข้มแข็ง เพื่อให้เกิดระบบการบริหารที่ดีหรือธรรมาภิบาล คือมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นธรรม มีการฟ้องร้อง และคว่ำบาตรทางสังคมที่ได้ผล เพื่อให้ผู้บริหารองค์กรต่าง ๆ ต้อง ระมัดระวังตัวที่จะไม่ทุจริตต่อหน้าที่ราชการ

แต่ในความเห็นของผู้วิจัยเองเห็นว่า การแก้ปัญหาโดยการให้ประชาชนผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ เข้ามาเป็นผู้เสียหายในคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการอย่างเต็มตัว โดยเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีสิทธิในการดำเนินคดีอาญาได้ จะ ส่งผลที่ดีและรวดเร็วกว่าให้หน่วยงานของรัฐเข้ามาดำเนินการตรวจสอบ เพราะตัวอย่างเช่น ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 หากผู้เสียหายได้รับผลกระทบจากการสร้าง อาคารข้างเคียงที่ปลูกสร้างโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือสร้างผิดแบบแปลน ไปจากที่ได้รับอนุญาต และ กรณีปล่อยไว้อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้เสียหาย ซึ่งอยู่บ้านข้างเคียงหรือถัดไปได้ เพราะหากจะรอ ให้หน่วยงานของรัฐเข้ามาเป็นผู้ดำเนินการตรวจสอบและใช้อำนาจตามกฎหมาย ดำเนินคดีก็ยังคง เนิ่นช้า ก่อให้เกิดความเสียหาย แต่หากเปิดโอกาสให้ประชาชนร้องทุกข์ ดำเนินคดีได้เองแล้ว ก็อาจ เป็นการย่นระยะเวลาการดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่รัฐได้อีกทางหนึ่งเป็นอย่างดี

แต่อย่างไรก็ตามหากจะให้มีการปราบปรามทุจริตต่อหน้าที่ราชการอย่างแท้จริง ก็ต้องแก้ไข กฎหมายได้แก่ประมวลกฎหมายอาญา หรือ ออกกฎหมายเกี่ยวกับกับปราบปรามทุจริตต่อหน้าที่ราชการ โดยเฉพาะ โดยให้มีการเปิดเผยพยานหลักฐานโดยง่าย กล่าวคือ ให้แก่กฎหมายหรือออกกฎหมาย โดยให้คนที่ให้สินบน แล้วต่อมาก่อนที่คนให้สินบนจะถูกจับได้ หากคนที่ให้สินบนนั้นได้เปิดเผย ข้อมูลหรือพยานหลักฐานเสียก่อนที่ตนจะถูกจับได้ ให้คนที่ให้สินบนดังกล่าวไม่ต้องรับโทษใน การกระทำความผิดจากการให้สินบนนั้น เพื่อที่จะได้พยานหลักฐานไปเอาผิดกับคนที่รับสินบน

และให้ความผิตจากการรับสินบนนี้ไม่มีอายุความและในคดีเกี่ยวกับทุจริตต่อหน้าที่ราชการนี้ให้ประชาชนทั่วไปเป็นผู้เสียหายได้ รวมทั้งแก้กฎหมายเกี่ยวกับ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติให้กระจายคดีไปให้ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประจำจังหวัดหรือให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกพื้นที่ดำเนินคดีได้ ส่วนสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติให้ทำหน้าที่ดำเนินคดีสำคัญ ๆ หรือคดีที่นักการเมืองหรือข้าราชการระดับสูงกระทำความผิดเท่านั้น

โดยเฉพาะคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการนี้ หากมีการแจ้งความดำเนินคดีแล้ว ให้สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องทำสำนวนให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลทุกเรื่องทุกคดี แต่เพื่อเป็นหลักประกันป้องกันการกลั่นแกล้งกัน คดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการที่ยื่นฟ้องศาลดังกล่าวให้ศาลได้สวนมูลฟ้องก่อนรับคดีทุกเรื่องก็ได้

หากแก้กฎหมายได้ดังนี้ คนที่คิดจะรับสินบนก็จะไม่กล้ารับ เพราะมีโอกาสถูกเปิดโปงได้ตลอดเวลาและมีโอกาสติดคุกได้ตลอดเวลาเนื่องจากเป็นคดีที่ไม่มีอายุความ และประชาชนทุกคนล้วนเป็นผู้เสียหาย มีสิทธิไปแจ้งความดำเนินคดีกับนักการเมืองที่โกงกินได้ตลอดเวลา หากมีการแก้กฎหมายเพียงเท่านี้ก็สามารแก้ไข้ปัญหาการทุจริตต่อหน้าที่ราชการได้อย่างจริงจัง แต่ที่ผ่านมา นักการเมืองไม่กล้าแก้กฎหมายดังกล่าว ซึ่งแม้กระทั่งจะพูดถึงเรื่องเหล่านี้ยังไม่กล้าพูดถึงหากรัฐบาลนี้ต้องการจะแก้ปัญหายุติการทุจริตต่อหน้าที่ราชการอย่างแท้จริง ก็ควรที่จะแก้กฎหมายดังกล่าวนี้ให้ชัดเจนแน่นอน ดีกว่าการประกาศยุทธศาสตร์ประเภทที่ไม่เป็นรูปธรรมดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

การให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขการทุจริตต่อหน้าที่ราชการในกระบวนการยุติธรรม พบว่าปัจจุบันยังคงมีปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการเข้ามีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตต่อหน้าที่ราชการอยู่ 3 ด้านคือ ด้านกฎหมาย ด้านสังคม และด้านการบริหารจัดการ โดยรูปแบบที่เหมาะสมที่สุดควรมีการตั้งศูนย์รับเรื่องร้องเรียนหรือรับข้อมูลเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการในกรุงเทพมหานครและหัวเมืองใหญ่หรือในเขตพื้นที่ซึ่งมีปัญหาทุจริตต่อหน้าที่ราชการเกิดขึ้นมาก

นอกจากนั้นควรเผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองภาคประชาชนที่มีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ รวมไปถึงมาตรการจัดสรรงบประมาณ อัตราค่าจ้างเจ้าหน้าที่และสนับสนุนด้านอุปกรณ์ที่ครบครันและต้องออกมาตรการ

คุ้มครองภาคประชาชนที่แข็งแรงแสด มาตรการสื่อสารข้อมูลที่ปลอดภัย มาตรการสร้างมวลชน สนับสนุน มาตรการสร้างแนวร่วมกับสื่อมวลชน มาตรการรักษาความลับของข้อมูล มาตรการเผยแพร่ความรู้และมาตรการจ่ายเงินรางวัลนำจับ

จึงจำเป็นต้องผลักดันให้มีการแก้ไขและพัฒนากฎหมาย อาทิ แก้ไขรัฐธรรมนูญ เพิ่มบท มาตรการในการให้สิทธิแก่ผู้เสียหายหรือโจทก์ให้ชัดเจน ในเรื่องการปล่อยตัวชั่วคราว ผู้ต้องหา หรือจำเลย โดยจะต้องมีการแจ้งให้ผู้เสียหายหรือโจทก์รับรู้ว่ามีการร้องขอให้ปล่อยตัวชั่วคราว เพื่อให้ผู้เสียหายหรือโจทก์จะได้ใช้สิทธิคัดค้านหรือระมัดระวัง เพื่อป้องกันตนเองจากภัยคุกคามที่ อาจเกิดขึ้นได้และควรมีกฎหมายกำหนดว่าคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการจะต้องได้รับการพิจารณา อย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องรอพิจารณาต่อจากคดีอื่น ๆ

ขณะเดียวกันในหมวดสิทธิหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ควรกำหนดให้เป็นหน้าที่ของ ประชาชนที่จะต้องมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ ออก กฎหมายให้ภาครัฐให้ความคุ้มครอง โดยจัดสรรงบประมาณให้ภาคเอกชนเพื่อใช้ในการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตต่อหน้าที่ราชการและให้ความคุ้มครองภาคประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วม ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตต่อหน้าที่ราชการนอกจากนี้ยังต้องมีการแก้ไขปรับปรุง ประมวลกฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความอาญา โดยหากจำเลยมีเจตนาพิเศษข่มขู่ประชาชนที่เข้า มามีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามทุจริตต่อหน้าที่ราชการควรแก้ไขกฎหมาย กำหนดโทษ จำเลยให้หนักขึ้น เช่นควรเพิ่มเนื้อหา คือ

1. การปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการทุกคดี เจ้า พนักงานหรือศาลต้องถามผู้เสียหายและพยานว่าจะคัดค้านประการใดหรือไม่
2. ความผิดที่มีโทษสูงสุดสำหรับความผิดทุจริตต่อหน้าที่ราชการหลักประกันควรเป็นทั้ง ทรัพย์สินและบุคคล
3. การปล่อยตัวควรกำหนดให้มีเวลาที่สั้นกว่าคดีทั่วไปเพื่อป้องกันผู้เสียหายหรือพยาน ถูกข่มขู่
4. ควรกำหนดบทบัญญัติของกฎหมายเพิ่มเติม โดยเพิ่มโทษอีกฐานความผิดหนึ่งทันที กรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลย ข่มขู่ คุกคามผู้เสียหายหรือพยาน

ในส่วนของการปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองพยานควรแก้ไขเพิ่มเติมนิยามคำว่า “พยาน” ให้ ครอบคลุมถึง “ผู้แข็งแรงแสด”อย่างชัดเจน รวมถึงคำว่า “ปลอดภัย”ต้องขยายความให้เข้าใจง่าว่า สามารถให้ความปลอดภัยถึงเมื่อใด และแก้ไขปรับปรุงกฎหมายพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 แก้ไขมาตรา 85 ให้เป็นหลัก

ทั่วไปว่า คณะกรรมการสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติสามารถพิจารณาเรื่องร้องเรียนที่เป็นบัตรสนเท่ห์ได้เสมอ ส่วนจะมีมูลหรือไม่เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติในการเสาะหาข้อเท็จจริง

อย่างไรก็ตามปัญหาที่สำคัญอันจะนำไปสู่การแก้ไขกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ ก็ต้องแก้ไขจากกำหนดให้ประชาชนในฐานะเป็นผู้เสียหายในคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเสียก่อนกล่าวคือ สนับสนุนให้มีการแก้ไขกฎหมายสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติให้ประชาชนมีฐานะเป็นผู้เสียหายในคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการของนักการเมืองและข้าราชการ สามารถกล่าวโทษดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดได้โดยตรง และอาจมีประเด็นที่ควรพิจารณาดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยเห็นสมควรเพิ่มมาตราโดยกำหนดให้ประชาชนที่เป็นผู้เสียหายในคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการสามารถร้องทุกข์ หรือนำคดีฟ้องต่อศาลเองได้ และอาจบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมลงไป ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ซึ่งตาม มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 ได้ให้คำนิยามของคำว่า “ผู้เสียหาย” หมายความว่า ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดที่เป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายแรงผิดปกติ การกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ราชการต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น โดยอาจระบุเพิ่มเติมไว้ในตอนท้ายของมาตรา 4 ว่า “ให้ถือว่าผู้เสียหายนี้เป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”

เช่นนี้ผู้วิจัยเห็นว่า การมีกฎหมายกำหนดบทบาทของประชาชนในฐานะเป็นผู้เสียหายในคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ ให้เป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ ก็จะทำให้เกิดสิทธิเช่นเดียวกับการดำเนินคดีทางอาญาหรือคดีอื่นที่มีโทษทางอาญา

2. นอกจากนี้เมื่อกำหนดให้ประชาชนผู้ต้องเสียหายในคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ เป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ก็อาจบัญญัติเพิ่มมาตราลงไปในส่วนของสิทธิในการดำเนินคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการว่า “ผู้เสียหายตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 อาจแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน เพื่อให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามอำนาจหน้าที่โดยไม่ชักช้า”

ผู้วิจัยเห็นว่า หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมให้สิทธิแก่ประชาชนในฐานะเป็นผู้เสียหายในคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ สามารถดำเนินคดีร้องทุกข์กับเจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำทุจริตต่อ

หน้าที่ราชการตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ก็จะทำให้ปัญหาการทุจริตต่อหน้าที่ราชการลดลง ได้เป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังเปรียบเสมือนเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระองค์กรของรัฐที่มีหน้าที่ในการตรวจสอบป้องกันและปราบปรามการทุจริตต่อหน้าที่ราชการได้อีกทางหนึ่ง

นอกจากนี้เมื่อกำหนดให้ประชาชนผู้ต้องเสียหายในคดีเกี่ยวกับการทุจริต เป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ก็อาจบัญญัติเพิ่มมาตราลงไปในส่วนของสิทธิในการดำเนินคดีเกี่ยวกับการทุจริตว่า “ผู้เสียหายตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 อาจแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน เพื่อให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามอำนาจหน้าที่โดยไม่ชักช้า”

ผู้วิจัยเห็นว่า หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมให้สิทธิแก่ประชาชนในฐานะเป็นผู้เสียหายในคดีเกี่ยวกับการทุจริต สามารถดำเนินคดีร้องทุกข์กับเจ้าหน้าที่รัฐผู้กระทำทุจริตตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ก็จะทำให้ปัญหาการทุจริตลดลงได้เป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังเปรียบเสมือนเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระองค์กรของรัฐที่มีหน้าที่ในการตรวจสอบป้องกันและปราบปรามการทุจริตได้อีกทางหนึ่ง

3. หากกฎหมายเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเป็นผู้เสียหายอันทำให้เกิดสิทธิในการร้องทุกข์ดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้กระทำทุจริตต่อหน้าที่ราชการแล้ว การจัดตั้งศาลเพื่อพิจารณาคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการก็อาจมีความจำเป็น ซึ่งดูแล้วอาจเป็นที่ไม่ยอมรับจากนานอารยประเทศ เนื่องจากประเทศต่าง ๆ อาจมองว่าประเทศไทยมีปัญหาการทุจริตมากจนต้องจัดตั้งศาลขึ้นมาเพื่อพิจารณาคดี แต่เนื่องจากปริมาณคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการปัจจุบันมีปริมาณค่อนข้างมาก โดยดูจากสถิติปีล่าสุดปี ค.ศ.2010 ประเทศไทยอยู่ในอันดับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการที่ 93 จาก 180 ซึ่งมีค่าดัชนีชี้วัดที่ 3.5 จึงมีความจำเป็นที่อาจต้องจัดตั้งศาลพิจารณาคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการขึ้น โดยจัดตั้งเป็นศาลชำนาญพิเศษพิจารณาคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ โดยเฉพาะ เป็นศาลชั้นต้น และหากจะอุทธรณ์ก็ให้อุทธรณ์โดยตรงไปยังศาลฎีกา เนื่องจากในปัจจุบันศาลฎีกาได้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอยู่แล้ว ก็สามารถพัฒนาปรับปรุงโครงสร้างเพื่อรองรับกับคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการที่มีการอุทธรณ์ได้

4. นอกจากนี้หากมีการจัดตั้งศาลพิจารณาคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการแล้ว ก็อาจให้มีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการขึ้น เพื่อกำหนดวิธี หรือกระบวนการในการดำเนินคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ ซึ่งอาจมีความแตกต่างจากคดีทั่วไป โดยเฉพาะด้วยเพื่อให้สอดคล้องกับองค์กรศาลชำนาญพิเศษที่จัดตั้งขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการนั้น ถือว่าสร้างความเสียหาย

แก่ประเทศเป็นอย่างมาก ดังนั้นการพิจารณาคดีหรือการกำหนดบทลงโทษก็จะต้องมีความแตกต่างจากคดีสามัญทั่วไป และมีความเด็ดขาดกว่า เนื่องจากคดีที่เกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการถือเป็นคดีมหาชนที่เกี่ยวเนื่องกับอาญา อันส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ

5. การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการออกกฎหมายก็ถือว่าเป็นประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญเนื่องจากกฎหมายเกี่ยวกับคดีทุจริตต่อหน้าที่ราชการถือว่ามีผลกระทบต่อประชาชนและประเทศเป็นอย่างมาก ซึ่งหากให้โอกาสภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการผลักดันกฎหมาย ดังเช่นการออกกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ให้โอกาสภาคประชาชนในการวิจารณ์ร่างแล้วก็จะทำให้เกิดความยุติธรรมในกระบวนการซึ่งต้องมีการตราขึ้นเป็นพระราชบัญญัติบังคับใช้ ดังที่เคยกล่าวไว้ว่า ในคดีความผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ราชการนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐรวมถึงข้าราชการการเมืองด้วย และการขอความเห็นชอบร่างกฎหมายก็ต้องผ่านสภา ซึ่งก็จะมีบรรดานักการเมืองเป็นผู้พิจารณา ดังนั้นหากกฎหมายดังกล่าวเมื่อบังคับใช้แล้วอาจมีผลกระทบต่อบรรดานักการเมืองหรือพวกพ้องตน การออกกฎหมายก็อาจมีปัญหาได้ ตรงนี้ก็จะต้องขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของแต่ละบุคคล

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะก่อให้เกิดองค์ความรู้แก่ผู้ได้อ่านและทำความเข้าใจ ทำให้ทราบถึงสภาพของปัญหาการทุจริตที่เกิดขึ้นและแนวทางในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตขององค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้เห็นว่าแท้จริงแล้วประชาชนเป็นผู้เสียหายโดยตรงจากการทุจริต แม้ว่ารัฐจะถือว่าเป็นผู้เสียหายด้วยก็ตาม และยังเป็นการทำให้ช่องว่างของการดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่รัฐนั้นแคบลง อันจะส่งผลให้พฤติกรรมกรรมการทุจริตลดน้อยลงโดยปริยาย